

עתיד הסיוע הצבאי האמריקאי לישראל

19.09.2024 | ד"ר רפאל בן לוי | written by

עיקרים

- היחסים המיוחדים עם ארה"ב היו ונותרו עמוד תווך בתפיסת הביטחון הישראלי. כספי הסיוע הצבאי שישראל מקבלת מאז שנות ה-70 מהווים מרכיב מרכזי במערכת יחסים זו, אך היא אינה מסתכמת בהם, אלא באינטרסים אסטרטגיים רחבים יותר שהסיוע נועד לשרת, וכן בערכים משותפים.
- מזכר ההבנות האחרון הגדיר את תנאי הסיוע לשנים 2019-2028, כך שבשנים הקרובות מדינת ישראל תידרש שוב למשא ומתן מול הממשל האמריקאי הבא, שיתחיל לכהן בינואר 2025, על מתווה שיגדיר את הסיוע לעשור הבא, החל מ-2029. לכן כבר עכשיו על ישראל להתחיל תהליך פנימי שבוחן כיצד לעצב את המרכיב הזה של מערכת היחסים במסגרת הסביבה האסטרטגית הרחבה יותר, ובאופן שממקסם את העוצמה והביטחון של מדינת ישראל וכן את נכסיותה לארה"ב בהסתכלות קדימה.
- לצד היתרון המשמעותי המרכזי בדמות תוספת משאבים להתעצמות של צה"ל, יש למתווה הסיוע הנוכחי מגרעות אסטרטגיות לא מבוטלות, כולל:
 - עולים קולות בשתי המפלגות האמריקאיות שמתנגדים לסיוע, ומבקשים להתנות אותו בשינוי מדיניות ישראלית בסוגיות שונות, בעיקר בסוגיה הפלסטינית;
 - פיצול פנימי גובר בקונגרס מקשה על חקיקת הסיוע בפועל, וישראל הופכת בעקבות זאת לסלע מחלוקת פוליטית מפלגתית. היכולת של הקונגרס להמשיך להעביר את הסיוע שיסוכם במזכר הבנות בזמן ובאופן יציב אינה מובטחת, וישראל אינה יכולה להסתמך על משאבים אלה כמקור מימון יציב ואמין כפי שהיה עד כה;
 - לצד מסר של תמיכת ארה"ב בישראל, קבלת הסיוע משדרת גם תלות וחולשה כלפי אויבים ושותפים באזור, ולא באמת מרתיע את הציר האיראני בזמן שהממשל האמריקאי מתעדף הגעה להבנות עם טהרן על פני עימות;
 - אובדן עצמאות בייצור חימושים וצמצום ההשקעה בתעשייה הצבאית הישראלית באופן כללי;
 - הסיוע מעודד אימוץ דוקטרינה מגננתית שנשענת על פתרונות טכנולוגיים יקרים תוך ויתור על שטח, במקום דוקטרינה התקפית שנשענת על יוזמה, הכרעת האויב ואחיזה בשטח;
 - לאורך זמן, ישראל מוותרת על יוזמה אסטרטגית ואינטרסים ביטחוניים ארוכי טווח תמורת הסיוע;

▪ הסיוע מחזק את דומיננטיות היתר של צה"ל במערכת קבלת ההחלטות על ביטחון לאומי בישראל.

▪ מסקנת הנייר היא שיש לפעול לצמצם את היקף הסיוע באופן הדרגתי, ובטווח הארוך לבטלו. רק ויתור על הסיוע יכול לתת מענה לתופעות השליליות הרבות הנוצרות מהמצב הנוכחי; ייתכן שמדובר בכיוון בלתי נמנע עקב מגמות בחברה האמריקאית שאין בידי ישראל לשנותן. במישור האסטרטגי, היתרונות של עצמאות ושל מעבר למערכת יחסים הדדית יותר מול וושינגטון עולים בבירור על היתרונות של המשך מצב התלות וקבלת הסיוע, שהם בעיקר במישור הכלכלי המייד.

▪ על רקע התחרות הבין-מעצמתית, גובר העניין האמריקאי להתמקד באתגר שמציבה סין ולפעול פחות במזה"ת. בהקשר זה, מדינת ישראל עצמאית שפועלת להכריע את אויביה בהחלטיות תהיה נכס לארה"ב. ישראל תוכל למלא תפקיד משמעותי באסטרטגיה האמריקאית במזה"ת כראש חץ של המחנה הפרו-אמריקאי נגד המחנה הפרו-סיני והאנטי-מערבי בהובלת איראן. עסקה אפשרית היא שישראל לוקחת פחות משאבים מארה"ב אך זוכה ליותר חופש פעולה בנוגע לשאלה כיצד היא דואגת לאינטרסים המשותפים שלה ושל ארה"ב באזור.

▪ על מנת למזער את הקושי הכלכלי של ויתור על הסיוע ולמקסם את היתרונות האסטרטגיים מומלץ לנקוט שורה של צעדים, כולל:

▪ חתירה למזכר שיגדיר צמצום הדרגתי על פני עשור;

▪ אם נדרש, העברת חלק מהסכום ממענקים להלוואות ארוכות טווח;

▪ על מנת להקל על תכנון ארוך טווח ולאפשר ודאות למערכת הצה"לית, יש לשקול חקיקה שתקבע שתקציב הביטחון יהיה אחוז קבוע מהתל"ג;

▪ המרת חלק מהסכום ממענק להשקעה הדדית בפיתוח וייצור יכולות, כגון לייזר, סייבר, בינה מלאכותית ותת-מערכות לפלטפורמות לחימה גדולות;

▪ במסגרת רכישת פלטפורמות גדולות, דרישת יותר נתחי עבודה בישראל (offsets), לצד הגברת היקף הייצוא הביטחוני הישראלי למדינות זרות שמזוהות כפרו-מערביות;

▪ התייעלות בעצם הדרישות בבניין הכוח הצה"לי; מעבר חזרה להדגשת כוחות היבשה והים על פני עוד טייסות קרב מתקדמות ומערכות הגנה מפני טילים (שכן לאחר שישראל תכריע את אויביה במעגל שני, ובפרט חמאס וחיזבאללה, איום הטק"ק יצטמצם במידה ניכרת);

▪ מינוף הנכונות לצמצם את הסיוע לשינוי המדיניות האמריקאית בסוגיות מדיניות שישפר את המצב הביטחוני בישראל (יו"ש, עזה, לבנון);

▪ ככל שישראל תגביר את הביטחון על ידי הכרעת האויבים וביטול האיומים השוטפים עליה, כגון איום הרקטות מעזה והצורך בסבבי לחימה כל שנתיים, כך יתאפשר המשך שגשוג וגידול הכלכלה שלה שבטווח הארוך יקזז את

העלויות של מימון עצמי להתעצמות;

▪ אם צמצום הסיוע יוצג כהחלטה ישראלית יזומה שהתקבלה בתיאום מלא עם וושינגטון, השדר כלפי האזור יהיה דווקא של עוצמה.

▪ יש להפנים שגם אם ישראל מעוניינת בחידוש מתווה הסיוע הנוכחי, אין זה מובן מאליה שתהיה נכונות פוליטית מצד ארה"ב לעשות זאת ללא התניות מפורשות שישראל לא תוכל לקבל, וגם, עקב הפיצול הפנימי, לא בהכרח תהיה לה היכולת להוציא לפועל את כוונות הממשל דרך הקונגרס באופן שוטף.

▪ לקראת כל משא ומתן בנושא הסיוע עם ארה"ב יש לערוך בחינה מעמיקה כיצד תוכל ישראל להתמודד עם תרחיש של הפסקת הסיוע. זאת לכל הפחות כדי לחזק את עמדת המיקוח של ישראל ולהיות מוכנה לעמוד איתן מול לחצים להתניית הסיוע בתנאים מדיניים.

▪ גם אם ישראל תשאף להמשך מתווה הסיוע הנוכחי, יש לפעול מיידית להעצמת יכולות ייצור עצמאיות בישראל של חימושים לכל מערכות האוויר, היבשה והים, וכן לקבוע מנגנונים ממשלתיים שיחייבו שמירת יכולות ייצור קריטיות בתוך מדינת ישראל ולהיערך למצב שיהיה בו מחסור עולמי בחומרי גלם לייצור פצצות ותחמושת.

לקריאת המאמר במלואו